

DÜŞÜNENLERİN DÜŞÜNCELERİ

Eski Eserler Kanunu yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Yeni kanun, Türkiye'mizin tarih zenginliklerinin yağma edilmesini önlemek yönünden önemli boşlukları doldurmuştur. Ne var ki, eski eserler listesini

çok uzun ve yer yer müphem tuttuğu için yeni kanun haksız suçlama ve kovuşturmalara da açık kapı bırakacak niteliktedir.

Eski Eserler Kanunu ne getiriyor?

25 Nisan 1973'te T.B.M.M. de kabul edilen 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu, 6 Mayıs 1973 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak, yayını tarihinde yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

10 Nisan 1322 tarihli Asar-ı Atika ve 17 Temmuz 1328 tarihli Muhafaza-i Abidat Nizamnamelerini ve bu Kanuna aykırı bütün hükümleri yürürlükten kaldıran yeni «Eski Eserler Kanunu» 1. maddesinde Eski eserler «tarihten önceki devirler ile tarihi devirlere ait olup bilim, kültür, din veya güzel sanatlarla ilgili bulunan, yer üstünde, yer altında veya su içindeki bütün yapılar, taşınır ve taşınmaz mallar ve aynı nitelikteki her türlü belge» olarak tanımlanmaktadır.

Aynı maddede göre, örneğin hipodrom, akropol, surlar, stadyumlar, camiler ve türbelerden başlıyarak, köşkler, yalılar ve hattâ eski anıt duvar kalıntıları, taşınmaz halde dağınık tuğla vesair yapı malzemesi artıkları, taşınmaz eski eserleri; çini, seramik, heykeller, ikonlar, yüzük taşları, küpeler, iğneler, mühürler, sikkeler, yazma kitaplar, minyatürler, çini, toprak cam, ağaç, kumaş ve benzeri taşınır eşyalar ve bunların parçaları «taşınır eski eserleri» teşkil ederler.

YENİ «SİT»LER

Ayrıca kanun Eski Eserlerden heykellere Anıt; korunması gerekli yapı gruplarına Külliye; topografik bölgelere Sit; önemli tarihi olayların geçtiği yerlere Tarihi Sit; eski medeniyetin kalıntıları olan yerlere Arkeolojik Sit veya Ören yeri; korunması gerekli tabiat güzelliği ve gariplikleri ile beliren yerlere Tabii Sit adını vermektedir ve bunların tümü ile değerlendirilmesi ve korunması gerektiği hükümünü sevk etmektedir.

Eski Eserler Kanununun 3. maddesi: «Devlete ait arazi ve emlak ile, özel ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan emlak ve arazide varlığı bilinen veyahut ileride meydana çıkarılacak olan her çeşit anıtlar, bütün taşınır ve taşınmaz eski eserler Devletin malıdır. Bunların kazılarla meydana çıkarılmaları, yerlerinde korunmaları, taşınır

YAZAN :
Prof. Dr. İsmet GİRİTLİ
[İstanbul Hukuk Fakültesi öğretim üyesi]

eski eserlerin müzelerde toplanmaları bu kanun hükümlerine göre yürütülür.» sara-hatını ihtiva etmektedir.

Bu suretle Eski Eserler, 1710 Sayılı Kanun ile «Kamu Emlaki» addolunan idare malları kategorisine sokulmuş bulunmaktadır.

Kanuna göre taşınır ve taşınmaz eski eserleri yeniden bulanlar, malik oldukları veya işgal ettikleri arazinin içinde eski eser bulunduğunu bilenler veya bir eserin varlığından yeni haberdar olan malik ve zilyetler bunu en geç on gün içinde en yakın müzeye veya köylerde muhtarlar, bucak, ilçe ve illerde en yüksek mülki amirlerine bildirmeğe, bu makamlar da bu durumu yine en geç on gün içinde Milli Eğitim Bakanlığının yazı ile iletmeğe yükümlüdürler. Bu ihbarı alan Milli Eğitim Bakanlığının da en geç 1 yıl içinde gerekli işlemi yapması kanunun gereğidir.

Kanunun 5. ve 6. maddelerine göre; bu kanunun tarif ve kapsamına giren eski eserleri, tarihi ve tabii anıtları bozmak ve değiştirmek, Gayri Menkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun Mütalaasına dayanmak kaydı ile Milli Eğitim Bakanlığının izni olmadan onarmak ve içlerinde veya emniyet sınırları dahilinde inşaat, tesisat, sondaj ve kazı yapmak yasaktır. Şahısların mülkiyetinde bulunan taşınmaz eski eserlerin, tarihi ve tabii anıtları kullanma şekli Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun mütalaasına istinaden Milli Eğitim Bakanlığının izni olmadıkça değiştirilemez. Bu durum eski eserin kamulaştırılması yolunda mal sahibine herhangi bir hak kazandırmaz. Bu gibi eski eserlerin korunması ve onarımı için Milli Eğitim Bakanlığınca

gerekli aynı ve nakdi yardımlar, hazırlanacak yönetmeliğe göre yapılabilir.

KONTROL KİMDE?

Kanun; her kimsin mülkiyetinde olursa olsun, Eski Eserlerin, tarihi ve tabii anıtların korunmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak veya aldurmak ve bunların her türlü kontrolünü yapmak görevini Milli Eğitim Bakanlığına vermiştir.

Ülkemizin, kapsamı bu kadar geniş tutulan Eski Eserler yönünden ne kadar zengin olduğu göz önünde tutulursa, bu kadar işin altından, esasen işi başından aşkın bulunan Milli Eğitim Bakanlığının çıkarmayacağına teslim edilmesi ve sadece bu neden ile bile olsa Sayın Erim Hükümeti içinde kurulan ve ömrü kısa süren Kültür Bakanlığının yeniden ihdası yoluna gidilmesi isabet ve zaruretine inanıyoruz.

Nitekim Kanun; taşınmaz ve taşınır eski eserlerin tesbit, tescil, korunma ve onarım işleri ile mülkiyetini düzenlemekte, taşınır eski eserlerin usulüne uygun olarak tasnif, tescil olunarak müzelere kaldırılacağını, her türlü müzelerin kurulması, yaşıtlması ve geliştirilmesi işinin de Milli Eğitim Bakanlığının görevi olduğunu söylemektedir.

Kanun; yurt dışından eski eser ithalini serbest bıraktığı halde, yurt içindeki eski eserlerin yurt dışına çıkarılmalarını yasaklamış, ayrıca 25-31. maddelerinde eski eser ticaretini 32-45. maddelerde ise bu kanunun hükümlerine tabi, taşınır ve taşınmaz eski eserleri meydana çıkartmak üzere yapılacak araştırma, sondaj ve kazı hakkını Milli Eğitim Bakanlığınca ta-

nımla beraber, bunun hangi hallerde ve kimlere verileceğini düzenlemiştir.

AĞIR CEZALAR

Nihayet Kanun VII. Bölümünde «İkramiyeler ve Cezalar» başlığı altında Eski Eseri haber verene veya yakalayan kişilere verilecek ikramiyeyi ve bu kanuna aykırı hareket edenlerin çarpıtılacağı cezaları tanzim etmektedir.

Bu hükümlere göre Taşınır ve Taşınmaz Eski eserleri zamanında bildirmeyenler 2 yıldan 5 yıla kadar hapis ve 5000 liradan 20.000 liraya kadar ağır para cezasına, Eski eserleri yurt dışına çıkaranlar 3 yıldan 5 yıla kadar hapis ve 5000 liradan 30.000 liraya kadar ağır para cezasına, ruhsatsız sondaj ve kazı yapanlarla eski eser kaçakçılığı yapanlar veya teşvik edenler 2 yıldan 5 yıla kadar ağır hapis ve 5000 liradan 10.000 liraya kadar para cezasına mahkûm edilmektedir.

Son olarak yeni «Eserler Kanunu» eski eser koleksiyonu yapan kimselere, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 1 yıl zarfında koleksiyonlarına ait eski eserlerin envanterini en yakın müze idaresine bildirmek mükellefiyetini yüklemekte, eskiden eski eser ticareti ruhsatnamesi almış olanların bir ay içinde ellerinde mevcut eski eserlerin listesini Milli Eğitim Bakanlığınca vererek ruhsatlarını yenilemelerini şart koşturmaktadır.

BİR AÇIK KAPI

Kanaatimiz şudur ki 1710 Sayılı Kanun Türkiye'mizin tarih zenginliklerinin yağma edilmesini önlemek yönünden önemli boşlukları doldurmuş olmakla beraber eski eserler listesini çok uzun ve yer yer müphem tuttuğu için vatandaşlarımızın haksız suçlama ve kovuşturmalara açık kapı bırakmıştır.